

Upphandlingsdirektiv

Österbottens välfärdsområde

Styrelsen 16.12.2024 § 295

Träder i kraft 1.1.2025

Innehållsförteckning

1. Upphandlingsdirektivets syfte	3
1.1 Lagstiftning och principer	3
1.2. Organisering av upphandlingar	3
1.3 Beaktandet av organiseringsansvaret för social- och hälsovårdstjänsterna vid upphandlingar	4
1.4 Förberedelser för störningssituationer och undantagsförhållanden	4
1.5 Jäv	5
1.6 Behörighet, upphandlingsbefogenheter och ansvar i fråga om avtal	5
1.7 Upphandling med anknutna enheter	6
1.8 Upphandlingsdisciplin och förhindrande av inköp utanför avtal	6
2. Tröskelvärden för upphandlingar	7
2.1 Beräkning av upphandlingens uppskattade totala värde och uppdelningsförbud av upphandlingar	8
2.2 Upphandlingar som underskrider det nationella tröskelvärdet	9
2.3 Upphandlingar som överskrider det nationella tröskelvärdet	10
2.4 Upphandlingar som överskrider EU-tröskelvärdet	10
2.5 Social- och hälsovårdstjänster samt andra särskilda tjänster som avses i bilaga E i upphandlingslagen.....	11
3. Upphandling som process	12
3.1 Dialoger	13
3.2 Anbudsförfrågan	14
3.3 Handlingars offentlighet	15
4. Upphandlingsbeslut och offentlighet.....	15
4.1 Ändringssökande	16
5. Upphandlingsavtal.....	17

1. Upphandlingsdirektivets syfte

Österbottens välfärdsområde är en sådan offentlig, upphandlande enhet som avses i upphandlingslagen (lagen om offentlig upphandling och koncession, 1397/2016). Välfärdsområdets upphandlingar ska således genomföras i enlighet med upphandlingslagen och detta direktiv.

Syftet med regleringen av offentliga upphandlingar är att effektivisera användningen av allmänna medel, främja innovativ och hållbar upphandling av hög kvalitet samt garantera lika möjligheter för företag och andra sammanslutningar att erbjuda varor, tjänster och byggentreprenader vid anbudsförfaranden för offentlig upphandling.

I den praktiska upphandlingsverksamheten tillämpas och läggs vikten på de principer som gäller för god upphandlingssed och god förvaltning. De viktigaste principerna i välfärdsområdets upphandlingar är de principer som tas upp i upphandlingslagen, lagen om välfärdsområden och EU-fördraget: öppenhet, en jämlik och icke-diskriminerande behandling samt proportionalitetskravet, oavsett upphandlingarnas värde.

1.1 Lagstiftning och principer

Utöver upphandlingslagen finns det också andra lagar som bör beaktas i välfärdsområdets upphandlingar:

- Offentlighetslagen (621/1999, lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet)
- Beställansvarslagen (1233/2006 lagen om beställarens utredningsskyldighet och ansvar vid anlitande av utomstående arbetskraft)
- Förvaltningslagen (434/2003)
- EU:s allmänna dataskyddsförordning (EU 2016/679)
- Dataskyddslagen (1050/2018)
- Mervärdesskattelagen (1501/1993)
- Lagen om välfärdsområden (611/2021)
- Införandelagen (616/2021 Lagen om genomförande av reformen av social- och hälsovården och räddningsväsendet och om införande av den lagstiftning som gäller reformen)
- Lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021)
- Lagen om tillsynen över social- och hälsovården (741/2023)

Beroende på upphandling kan till exempel verksamhetsområdet eller karaktären av upphandlingen göra att någon annan speciallagstiftning bör beaktas.

1.2. Organisering av upphandlingar

Välfärdsområdets egna upphandlingar har koncentrerats till inköps- och logistikenheten som leds av inköpsdirektören.

Inköpsenheten genomför, styr och samordnar välfärdsområdets upphandlingar. Arbetsgruppen för en enskild upphandling (konkurrensutsättning) består vanligen av en upphandlingsexpert, en utnämnd ansvarig från verksamhetsområdet eller serviceområdet samt andra för ärendet relevanta företrädare. Arbetsgruppen för upphandlingar kan efter behov också kalla andra förvaltningsexperten, exempelvis en jurist, en förvaltningschef, ett dataskyddsombud eller en tillsynschef.

Tolkningsdirektiv i frågor som berör upphandlingar och upphandlingsprocesser kan vid behov ges av inköpsdirektören. Tolkningsdirektiv i frågor som berör riktlinjer för välfärdsområdets upphandlingar ges av välfärdsområdesdirektören och förvaltningsdirektören.

1.3 Beaktandet av organiseringsansvaret för social- och hälsovårdstjänsterna vid upphandlingar

Enligt 12 § av lagen om ordnande av social- och hälsovården får välfärdsområdet producera social- och hälsovårdstjänster som tillhandahålls för kunderna och även annat stöd som anknyter till deras användning genom att skaffa dem från privata tjänsteproducenter på grundval av avtal, om det behövs för att sköta uppgifterna på ett ändamålsenligt sätt. Välfärdsområdet ska uppfylla sitt organiseringsansvar enligt 7 § i lagen om välfärdsområden och 8 § i denna lag och sörja för att de social- och hälsovårdstjänster som omfattas av dess organiseringsansvar tillhandahålls jämlikt också när det skaffar tjänster. De tjänster som skaffas ska till innehåll, omfattning och kvantitativ andel vara sådana att välfärdsområdet under alla omständigheter kan fullgöra sitt organiseringsansvar även när det gäller dessa tjänster.

Bestämmelser om förutsättningar och begränsningar för upphandling av tjänster finns i lagen om ordnande av social- och hälsovård (12 §). Välfärdsområdet får inte från en privat tjänsteproducent skaffa tjänster som är förenade med utövande av offentlig makt, om inte något annat föreskrivs särskilt genom lag. Upphandling är förbjuden eller begränsad för tjänster inom socialt arbete, socialjour, brådskande vård, jourtjänster och akutvård. Välfärdsområdet får helt och hållet upphandla de medicinska och odontologiska stödtjänsterna och tillhörande specialkompetens, om det behövs för att säkerställa kvalitet, kompetens och kostnadseffektivitet i fråga om stödtjänsterna. I 3 momentet av nämnda paragraf behandlas välfärdsområdets ansvar för bedömningen av servicebehovet och vårdbehovet och de uppgifter som en privat tjänsteproducent utför i anknytning till dessa bedömningar. Bestämmelser om användning av inhyrd arbetskraft och arbetskraft som skaffas av privata tjänsteproducenter finns i 13 § av nämnda lag.

1.4 Förberedelser för störningssituationer och undantagsförhållanden

Redan i beredningsfasen av upphandlingar ska man beakta att tillgången till tjänster ska säkerställas i störningssituationer och undantagsförhållanden. Vid upphandling av tjänster som hör till välfärdsområdets organiseringsansvar eller upphandling av varor som är nödvändiga för dessa tjänster, bör man i upphandlingsprocessen granska hur kritisk helheten är och vilka effekter den har på välfärdsområdets lagstadgade uppgifter både vid normala förhållanden och vid undantagsförhållanden. När upphandlingsavtal uppgörs bör man

säkerställa att leverantören förbinder sig och klarar av att leverera tjänsterna och varorna också i störningssituationer och undantagsförhållanden.

1.5 Jäv

Bestämmelser om när en förtroendevald, tjänsteinnehavare eller arbetstagare är jävig i behandlingen av ett ärende finns i lagen om välfärdsområden (616/2021) och förvaltningslagen (434/2003). En jävig person får inte delta i förberedelserna till, framläggandet av eller beslutandet om en upphandling. En jävig person får inte heller delta i övervakningen eller mottagandet av anskaffningen eller i behandlingen av ärenden som hänför sig till upphandlingen. Vid konkurrensutsättning av upphandlingar ska de personer som deltar i konkurrensutsättningen iakta om de eventuellt är jäviga att delta i förberedelserna av konkurrensutsättningen. En person kan vara jävig i förberedelsen av en konkurrensutsättning till exempel om en släkting eller närstående är en anbudsgivare, om hen är ledamot i ett beslutande organ för anbudsgivaren eller om förberedelserna av konkurrensutsättningen i övrigt väntas medföra synnerlig nytta eller skada för personer som deltar i förberedelserna av konkurrensutsättningen. Om en part misstänker sig vara jävig ska hen jäva sig redan i början av konkurrensutsättningen.

Om man i förberedelserna av en upphandling anlitar utomstående konsulter och beredare ska man beakta de i 66 § av upphandlingslagen avsedda bestämmelserna om anbudssökandes och anbudsgivares deltagande i förberedelserna av upphandlingen. Enligt bestämmelserna ska den upphandlande enheten se till att konkurrensen inte snedvrids om en anbudssökande, anbudsgivare eller ett företag som är anknutet till en anbudsgivare har deltagit i förberedelserna av upphandlingen. Med detta avses sådant deltagande i upphandlingsförfarandet där deltagandet har lett till en snedvridning av konkurrensen. Enligt 81 § 1 mom. åttonde punkten i upphandlingslagen kan en anbudsgivare genom prövning uteslutas om denne har deltagit i förberedelserna av upphandlingsförfarandet enligt ovan och snedvridningen inte kan avhjälpas effektivt genom andra, mindre ingripande åtgärder. Innan anbudssökande eller anbudsgivare utesluts ska de ges möjlighet att påvisa att deras deltagande i förberedelserna av upphandlingen inte har äventyrat ett likvärdigt och icke-diskriminerande upphandlingsförfarande.

1.6 Behörighet, upphandlingsbefogenheter och ansvar i fråga om avtal

Behörighet och upphandlingsbefogenheter har fastställts i Österbottens välfärdsområdes förvaltningsstadga och välfärdsområdets upphandlingsbefogenheter. Ansvar i fråga om avtal har för sin del beskrivits i välfärdsområdets anvisning för avtalshantering (välfärdsområdesstyrelsen 19.2.2024 § 42).

I välfärdsområdet fastställs upphandlingsbefogenheterna utgående från upphandlingens totala värde exklusive moms.

I budgeten godkänner fullmäktige bindande uppgiftsspecifika mål för välfärdsområdets verksamhet och ekonomi samt de anslag och beräknade inkomster som målen kräver.

Välfärdsområdesdirektören och verksamhetsområdesdirektörerna fastställer de ansvarspersoner som på resultatenheterna har befogenhet att göra enskilda upphandlingar

som omfattas av driftsbudgeten och görs inom ramen för de årligen fastställda anslagen. Befogenheterna är sammankopplade med budgetansvaret.

Beslut om enskilda upphandlingar i driftsbudgeten fattas av respektive ansvarsperson inom ramen för det årliga anslaget.

Beslut om gemensamma årsoffertter fattas av inköpsdirektören.

Om man i de upphandlingsbefogenheter som fastställs i styrelsen inte har fastställt någon särskild person som ska godkänna ifrågavarande upphandling så fattas beslutet om upphandlingen av välfärdsområdets direktör och förvaltningsdirektör/ekonomidirektör.

1.7 Upphandling med anknutna enheter

Upphandlingar med anknutna enheter (så kallade in house-enheter) till den upphandlande enheten fastställs i 15 § av upphandlingslagen: *Denna lag tillämpas inte på upphandling som den upphandlande enheten gör hos anknutna enheter. Med anknutna enheter avses enheter som är formellt fristående från den upphandlande enheten och självständiga med tanke på beslutsfattandet. En förutsättning är dessutom att den upphandlande enheten självständigt eller tillsammans med andra upphandlande enheter utövar ett bestämmande inflytande över den anknutna enheten på samma sätt som över sina egna verksamhetsställen och att den anknutna enheten bedriver högst fem procent av sin affärsverksamhet och med högst en andel på 500 000 euro tillsammans med andra aktörer än de upphandlande enheter som utövar ett bestämmande inflytande över den. I enheter anknutna till upphandlande enheter får inte finnas annat kapital än de upphandlande enheternas kapital.*

Österbottens välfärdsområdes mest betydande anknutna enheter är:

- 2M-IT Oy (ICT- tjänster)
- TT Botnia Ab (företagshälsövdstjänster)
- Fimlab Laboratoriopalvelut Oy (laboratorieundersökningar)
- Provina Oy (tvätteritjänster)
- TeeSe Botnia Oy Ab (mat- och städtjänster)
- Alerte Ab (mat- och städtjänster)
- Stöd Botnia Tuki Ab Oy (mat- och städtjänster)

Befogenheter gällande upphandlingar med anknutna enheter har beskrivits mer utförligt i välfärdsområdets upphandlingsbefogenheter.

1.8 Upphandlingsdisciplin och förhindrande av inköp utanför avtal

Välfärdsområdets tjänsteinnehavare och arbetstagare ska binda sig till upphandlingsavtalen, ha upphandlingsdisciplin och undvika inköp utanför avtal. I synnerhet de ledande tjänsteinnehavarna ska övervaka att de beställningar och inköp som görs inom deras ansvarsområde iakttar gällande upphandlingsavtal och godkända upphandlingskanaler (till exempel beställningsprogrammet Fiori).

Kringresande försäljare ska inte tas emot. Man behöver inte gå med på produkt demonstrationer. Man ska inte binda sig till erbjudanden som kommer via e-postmarknadsföring, eventuella upphandlingar ska genomföras via godkända kanaler och i första hand genom avtalsleverantörer.

2. Tröskelvärden för upphandlingar

Upphandlingarna delas in efter deras totala värde i följande kategorier:

- **Upphandlingar som överskrider EU-tröskelvärdet**
- **Upphandlingar som överskrider det nationella tröskelvärdet**
- **Upphandlingar av social- och hälsovårdstjänster**
- **Små upphandlingar**

Upphandlingens uppskattade värde avgör om upphandlingen överstiger EU-tröskelvärdet, det nationella tröskelvärdet eller är en liten upphandling.

EU-tröskelvärdena uppdateras vartannat år. Upphandlingens huvudsakliga innehåll avgör vilken slags upphandling det är fråga om. Om det handlar om en tjänst ska man utreda om upphandlingen hör till social- och hälsovårdstjänsterna.

Vid små upphandlingar har välfärdsområdet en egen gräns för direktupphandlingar (se även kapitel 2.2). Dessa små upphandlingar kan göras som direktupphandlingar utan motivering. Gränsen för direktupphandling är inte den samma som beslutsgränsen, utan beslut ska göras även över upphandlingar som underskrider gränsen för direktupphandling.

Beställningar av material och varor ska i regel alltid göras via Fiori-systemet som upprätthålls av inköpsenheten. Anvisningar för beställningssystemet Fiori finns på välfärdsområdets intranät:

<https://intra.pohjanmaanhyvinvointi.fi/service-och-stod/inkop-och-lager/>

	EU-tröskelvärde (moms 0 %) 1.1.2024	Nationellt tröskelvärde (moms 0 %)	Gräns för direktupphandling (moms 0 %)
Varu- och tjänsteupphandlingar samt konkurrensutsättning av planering	221 000 €	60 000 €	30 000 €
Byggentreprenader	5 538 000 €	150 000 €	30 000 €
Upphandling av social- och hälsovårdstjänster (bilaga E, punkt 1–4)		400 000 €	100 000 €
Upphandlingar av andra särskilda tjänster (bilaga E punkt 5–15)		300 000 €	30 000 €
Avtal om användarrättigheter		500 000 €	30 000 €

Tabell 1: EU-tröskelvärden, nationella tröskelvärden och gränser för direktupphandling.

2.1 Beräkning av upphandlingens uppskattade totala värde och uppdelningsförbud av upphandlingar

Med det uppskattade värdet på upphandlingen avses en bedömning av den största totala ersättning exklusive moms som ska betalas vid tidpunkten för när upphandlingsförfarandet inleds.

Vid beräkningen av upphandlingens uppskattade värde ska man beakta att det är förbjudet att dela upp upphandlingar, om det inte finns ekonomiska eller tekniska motiveringar som kan påvisas objektivt. Till exempel i upphandlingen av programvara eller system ingår ibruktagningsprojektet och/eller upphandlingspriset samt kostnaderna för det fortlöpande utvecklingsarbetet med tjänsten i den upphandlingshelhet vars alla uppskattningsbara kostnader ska beaktas i beräkningen av upphandlingens totala värde. På motsvarande sätt kan till exempel tjänsteupphandlingar av liknande tjänster som sker i följd eller regelbundet återkommande upphandlingar ses som en och samma upphandlingshelhet. Detta ställer ramvillkor dels för granskningen av överskridandet av tröskelvärden, dels även för bland annat fortsatta beställningar och förlängning av avtal.

Grundtanken bakom uppdelningsförbudet av upphandlingar är i första hand att det ska minska artificiell uppdelning av upphandlingar för att undvika skyldigheten att konkurrensutsätta. Upphandlingsförbudet hindrar en inte från att dela upp upphandlingar i delar eller i vissa motiverade fall i helt separata delar, så länge förfarandet sker med iakttagande av det sammanräknade totala värdet på alla delar och förfarandet iakttar de regler som gäller värdet

(upphandlingslagen) och/eller direktiv (upphandlingsdirektivet). I beräkandet av upphandlingens uppskattade totala värde ska man således beakta följande:

- Det uppskattade värdet beräknas exklusive moms.
- Eventuella optioner och möjligheter till tilläggsupphandlingar ska iaktas och räknas in i det totala värdet.
- Vid upphandlingshelheter som består av flera samtida och liknande upphandlingar, ska deras uppskattade värde räknas ihop.
- Hela avtalsperioden ska tas i beaktande och om det är fråga om ett avtal som är i kraft tills vidare, ska det uppskattade värdet beräknas för en fyra år lång avtalsperiod.

I planeringsskedet inför en upphandling ska man också i mån av möjlighet försöka ta reda på om andra enheter i organisationen har planer på att genomföra en upphandling med motsvarande innehåll och/eller vid liknande tidpunkt.

Detaljerade bestämmelser om beräkning av det uppskattade värdet av en upphandling finns i 27–31 § av upphandlingslagen. Inköps- och logistikenheten bistår enheterna när det behövs mer detaljerade tolkningar i beräkningen av det uppskattade värdet.

2.2 Upphandlingar som underskrider det nationella tröskelvärdet

I upphandlingar som underskrider tröskelvärdet (så kallade små upphandlingar) tillämpas välfärdsområdets egna upphandlingsdirektiv. Vid upphandling ska man alltid tillämpa god upphandlingssed och sträva efter att uppnå ett totalekonomiskt förmånligt pris.

Upphandlingar under 30 000 euro

Inget annonsförfarande (HILMA) används, utan man tyr sig till egen prövningsrätt och tillämpar god upphandlingssed inom ramen för budgeten. Prisförfrågningar görs per telefon eller per e-post och anbud kan ges per e-post. Enhetens ansvarsperson gör ett skriftligt internt beslut (egen beslutsmall i ärendehanteringssystemet) om en enskild produkt eller tjänst som enheten upphandlat kostar mer än 5 000 euro. Beställningen delges per e-post.

Vid upphandlingar som underskrider 30 000 euro är det inte möjligt att söka om ändring. En upphandlingsrättelse kan göras i fråga om beslut som berör upphandlingar som överskrider 30 000 euro.

Upphandlingar över 30 000 euro

Annonssförfarande (HILMA) kan användas efter eget omdöme, men det är inget måste.

En begäran om anbud ska skickas till åtminstone tre (3) potentiella anbudsgivare. Anbudsgivarna ska ges en rimlig tid att lämna ett anbud, åtminstone två veckor. Om det inte finns tre anbudsgivare för ifrågavarande vara eller tjänst eller om upphandlingen av någon annan motiverad orsak genomförs som direktupphandling så ska detta motiveras i upphandlingsbeslutet. Motiverade orsaker kan vara exempelvis specialprodukter, specialtjänster, kompatibilitet och tekniska aspekter. Orsaken ska alltid påvisas i upphandlingsbeslutet. Grunderna för direktupphandling fastställs av enhetens ansvariga person och på motsvarande sätt ska den tjänsteinnehavare som undertecknar upphandlingsbeslutet godkänna de grunder till direktupphandling som framställs i beslutet.

Utifrån de inkomna anbudena gör man en anbudsjämförelse och ger ett förslag till upphandlingsbeslut. Vilka jämförelsegrunder som används i anbudsjämförelsen ska meddelas i både anbudsförfrågan och beslutet. Valet görs sedan med utgångspunkt i ekonomisk lönsamhet ur ett helhetsperspektiv, som jämförelsegrund kan man använda antingen bästa förhållande mellan pris och kvalitet eller det förmånligaste priset.

Beslutet ges till anbudsgivarna för kännedom per e-post. Man kan begära omprövning av beslutet. Besvärstiden är 14 dagar och handlingen anses ha delgetts den tredje dagen efter att meddelandet skickats, om inget annat påvisas. Beställningen kan efter prövning göras före besvärstiden har löpt ut.

2.3 Upphandlingar som överskrider det nationella tröskelvärdet

Upphandlingslagen tillämpas på upphandlingar som överskrider det nationella tröskelvärdet. Konkurrensutsättningen görs enligt kapitel 11 i upphandlingslagen. Upphandlingar som överskrider tröskelvärdet måste annonseras i HILMA. Information om gällande upphandlingar finns även på välfärdsområdets webbplats. Total ekonomisk förmånlighet används som valkriterium.

Vid upphandlingar som överskrider det nationella tröskelvärdet (men underskrider EU-tröskelvärdet) kan eget förfarande användas så länge det följer upphandlingslagens principer.

Faserna i upphandlingsprocessen:

- Marknadsdialoger och/eller marknadsundersökningar ordnas vid behov i samarbete med inköpsenheten,
- Ett upphandlingsförfarande väljs (upphandlingsförfarandet kan fritt väljas men ska beskrivas i upphandlingsannonsen/anbudsförfrågan),
- En anbudsförfrågan bereds,
- Upphandlingsannonsen och anbudsförfrågan (eller en länk till anbudsförfrågan) publiceras i HILMA,
- Eventuella frågor om anbudsförfrågan mottas och besvaras,
- Anbud mottas,
- Anbuderna öppnas efter att tidsfristen löpt ut (ett öppningsprotokoll ska uppgöras),
- Anbudsgivarnas förutsättningar att bemöta upphandlingen kontrolleras,
- Anbuderna kontrolleras för att se att de överensstämmer med anbudsförfrågan
- Anbuderna jämförs,
- Ett upphandlingsbeslut fattas,
- Upphandlingsbeslutet med besvärсанvisningar delges anbudsgivarna och andra vederbörande elektroniskt,
- Ett avtal ingås och/eller en beställning görs när besvärstiden löpt ut.

2.4 Upphandlingar som överskrider EU-tröskelvärdet

Upphandlingslagen tillämpas på upphandlingar som överskrider EU-tröskelvärdet. Konkurrensutsättningen görs enligt kapitel 5 i upphandlingslagen. EU-tröskelvärdena fastställs

med två års mellanrum. Upphandlingsförfarandet och tidsfristerna för upphandlingar som överskrider EU-tröskelvärdet fastställs i den gällande upphandlingslagen.

Upphandlingsannonsen publiceras i HILMA, varifrån den vidareförmedlas till TED-databasen och därigenom över hela EU för kännedom. För utvärderingen av lämpligheten av anbudsgivare har man tagit i bruk ett enhetligt europeiskt upphandlingsdokument (ESPD).

Vid upphandlingar som överskrider EU-tröskelvärdet tillämpas en väntetid, vilket innebär att avtalet tidigast kan ingås efter 14 dagar från delgivningen av upphandlingsbeslutet. I samband med upphandlingar som överskrider EU-tröskelvärdet ska man göra en annons i efterhand i HILMA, där man anger med vem avtalet/avtalen har ingåtts.

Till övriga delar följer man i princip samma faser som vid nationella upphandlingar.

Det förmånligaste priset kan användas utan motivering som valkriterium vid varuupphandlingar, men i samband med övriga upphandlingar ska användningen av det förmånligaste priset som kriterium motiveras i upphandlingshandlingarna.

2.5 Social- och hälsovårdstjänster samt andra särskilda tjänster som avses i bilaga E i upphandlingslagen

I bilaga E i upphandlingslagen fastställs sådana social- och hälsovårdstjänster samt andra särskilda tjänster på vilka man tillämpar ett högre tröskelvärde (400 000 €/ 300 000 €), men i övrigt följer i princip samma förfarande som vid nationella tröskelvärden.

I 108 § i upphandlingslagen noteras dessutom inköpsenhetens uttryckliga skyldighet att beakta serviceanvändarnas behov vid konkurrensutsättningen av social- och hälsovårdstjänster.

Vid upphandlingar som överskrider tröskelvärdet får direktupphandling användas endast om någon av de grunder som uppges i upphandlingslagen gällande direktupphandlingar uppfylls. Direktupphandling ska anses utgöra ett särskilt undantag till den allmänna och öppna konkurrensutsättningsskyldigheten.

I 40 § i upphandlingslagen fastställs de grunder på basis av vilka inköpsenheten kan välja direktupphandling:

- 1) det vid öppet eller selektivt förfarande inte har kommit in några anbudsansökningar eller anbud eller inte har kommit in några lämpliga anbudsansökningar eller anbud; en ytterligare förutsättning är att de ursprungliga villkoren i anbudsförfrågan inte ändras väsentligt,
- 2) upphandlingen av tekniska skäl eller av skäl som anknyter till skydd av ensamrätt bara kan genomföras av en viss leverantör; en ytterligare förutsättning är att det inte finns något förnuftigt alternativ eller substitut och att avsaknaden av konkurrens inte beror på en konstgjord begränsning av villkoren för upphandlingen,
- 3) syftet med upphandlingen är att skapa eller förvärva ett unikt konstverk eller en unik konstnärlig prestation,
- 4) det är absolut nödvändigt att ingå ett kontrakt och det är omöjligt att iaktta de föreskrivna tidsfristerna på grund av synnerlig brådska till följd av omständigheter som den upphandlande enheten inte har kunnat förutse och som är oberoende av enheten,

- 5) den vara som ska upphandlas tillverkas enbart för forskning, experiment, produktutveckling eller vetenskapliga ändamål och om det inte är fråga om massproduktion i syfte att säkerställa att det är ekonomiskt lönsamt att tillverka varan eller i syfte att täcka forsknings- och utvecklingskostnader,
- 6) upphandlingen gäller varor som noterats och förvärvats på en råvarumarknad,
- 7) varorna inköps särskilt förmånligt, antingen hos en leverantör som lägger ner sin affärsverksamhet eller hos en boförvaltare eller en utredare vid insolvensförfarande, ackord eller motsvarande förfarande,
- 8) det är fråga om tjänsteupphandling som görs utifrån en projekttävling och som enligt tävlingsreglerna ska göras med den som vinner tävlingen, eller om vinnarna är flera, med någon av dem; i så fall ska alla vinnare bjudas in att delta i förhandlingarna.

Listan där man definierar när direktupphandling kan väljas är tömmande och bör tolkas snävt.

Avvikande från ovanstående lista innehåller 110 § i upphandlingslagen bestämmelser om när direktupphandling kan användas i enskilda fall vid upphandling av social- och hälsovårdstjänster. Enligt ifrågavarande paragraf får inköpsenheten använda direktupphandling vid upphandling av social- och hälsovårdstjänster, om det med hänsyn till tryggheten av ett för klienten betydelsefullt vård- eller klientförhållande skulle vara uppenbart oskäligt eller särskilt oändamålsenligt att ordna ett anbudsförfarande eller byta tjänsteleverantör. Denna direktupphandlingsgrund får användas endast i enskilda (patient-/klientspecifika) fall och användningen måste också motiveras patient-/klientspecifikt.

Alla direktupphandlingar som överskrider tröskelvärdena måste utannonseras för att de företag som är verksamma på marknaden ska kunna söka om ändring i direktupphandlingen. Om en direktupphandling inte har utannonserats kan ändring i upphandlingen sökas inom sex månader från att upphandlingsavtalet har ingåtts/beställningen har gjorts.

3. Upphandling som process

Upphandlingar ska genomföras på ett ekonomiskt och ändamålsenligt sätt. I upphandlingar ska man ta tillvara befintliga konkurrensmöjligheter och sträva efter ett resultat som totalekonomiskt sett är det förmånligaste för välfärdsområdet. I upphandlingsprocessen bör man alltid ha som mål att ingå ett avtal/göra en beställning, och den bör inte användas för att kartlägga marknaden/utbudet/priserna.

Vid planering av upphandlingar bör man ta i beaktande att genomförandet av en enskild upphandling kan kräva avsevärt med tid. Längden på upphandlingsprocessen beror på många olika faktorer (på hur omfattande och komplicerad upphandlingen är? Kräver jämförelsen av anbudens testanvändning av apparater/förnödenheter? Är föremålet för upphandlingen nytt eller har man erfarenhet av motsvarande konkurrensutsättningar? ...). Dessutom bör man vid upphandling av i synnerhet tjänster ta i beaktande att tjänsteproducenten måste ges tillräckligt med tid efter underteckningen av upphandlingsavtalet att påbörja tjänsten. Planeringen och beredningen av upphandlingen bör inledas i god tid före avtalet ska träda i kraft, en tid på ca 6–8 månader kan ses som ett gott rättesnöre.

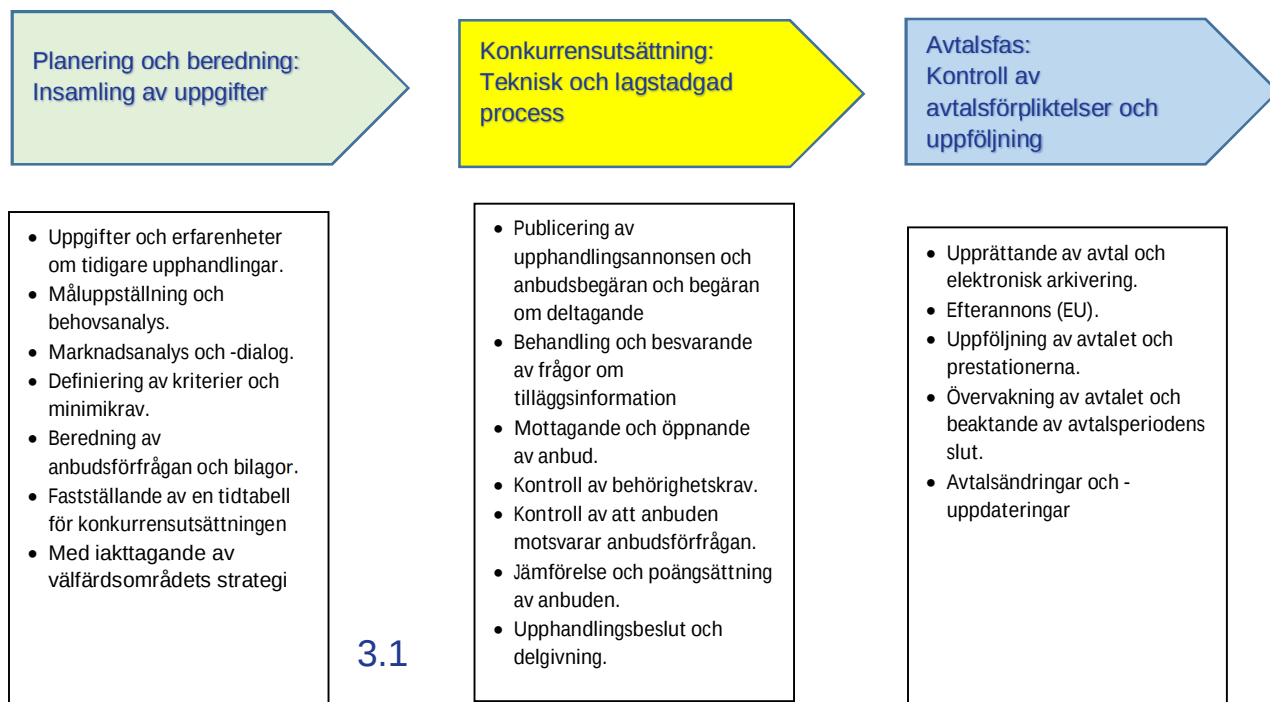
Upphandlingen bereds som ett mångprofessionellt samarbete med ett tillräckligt antal sakkunniga i processens olika skeden i syfte att få ett slutresultat som är ändamålsenligt. En upphandling ska ses som en helhet och de aktörer som deltar i konkurrensutsättningen bör förstå innebörden och effekterna av upphandlingen. Likartade produkter och tjänster som behövs inom välfärdsområdet och dess olika enheter ska upphandlas på ett centraliserat sätt.

En grundläggande förutsättning för att konkurrensutsättningen av en upphandling ska lyckas är att den upphandlande enheten har klargjort vad den planerade upphandlingen omfattar samt vilka konsekvenser den har för välfärdsområdets funktioner. Föremålet för upphandlingen ska definieras på ett tillräckligt noggrant och entydigt sätt med avseende på egenskaper eller tjänstebeskrivning. Definieringen av upphandlingens innehåll är ett krävande skede i processen men samtidigt en förutsättning för att säkerställa att anbuderna är likvärdiga och jämförbara och att resultatet blir det eftersträfvade.

Innan en upphandling inleds ska man klargöra huruvida välfärdsområdet redan har ett gällande avtal. Om en vara eller tjänst kan upphandlas av en avtalsleverantör ska beställningen eller köpet göras av avtalsleverantören. I planeringsfasen ska även samarbetsmöjligheter, möjligheter till eventuella gemensamma konkurrensutsättningar utredas samt marknadsdialoger och/eller marknadsundersökningar ordnas i samarbete med inköpsenheten.

Om en produkt eller en tjänst som behövs inte omfattas av ett avtal ska upphandlingen genomföras enligt de principer och värdeprinciper som anges i detta direktiv. För att upphandlingen ska kunna verkställas måste det finnas anslag för upphandlingen i en godkänd budget och valet av leverantör (upphandlingsbeslutet) måste ha vunnit laga kraft och behovet måste fortfarande vara aktuellt vid verkställandet av beställningen/avtalet.

Upphandlingsprocessen kan visualiseras på nedanstående sätt:

3.1

Dialoger

Före upphandlingsförfarandet kan inköpsenheten genomföra en marknadsundersökning inför beredningen av upphandlingen. Marknadsundersökningen utgör en del av planeringen av upphandlingen, och rekommenderas i synnerhet i samband med planeringen av upphandlingar av nya och komplicerade tjänster.

Med teknisk dialog avses (eller marknadsundersökning) den dialog som förs med potentiella anbudsgivare innan upphandlingsannonsen publiceras. Avsikten är att man ska kunna uppgöra en anbudsförfrågan som motsvarar utbudet på marknaden och att utfallet av konkurrensutsättningen ska bli så lyckat som möjligt.

En öppen begäran om information kan utannonseras i Hilma, varvid alla intresserade, potentiella aktörer kan delta i dialogen. Dialoger kan även föras aktörsspecifikt så att utkast till handlingar i anbudsförfrågan sänds till aktören för att aktören ska kunna bekanta sig med och kommentera dem.

3.2 Anbudsförfrågan

Upphandlingar som överskrider det nationella tröskelvärdet, tröskelvärdet för social- och hälsovårdstjänster och särskilda tjänster samt EU-tröskelvärdet ska alltid utannonseras i HILMA. Uppgifter om gällande upphandlingar och upphandlingar som planeras finns även på välfärdsområdets webbplats.

Anbudsförfrågan ska innehållsmässigt vara klar och tydlig. De krav som ställs på upphandlingen fastställs alltid från fall till fall av inköpsenheten och den enhet som gör upphandlingen (= enhet dit varan/tjänsten anskaffas) i samband med planeringen och beredningen av upphandlingen.

I samband med upphandlingar som överskrider EU-tröskelvärdet ska jämförelsekriterier och hur de viktas (procent/poängsättning) alltid fastställas. Jämförelsekriterierna ska anges i anbudsförfrågan. Även i samband med upphandlingar som överskrider de nationella tröskelvärdena bör jämförelsekriterierna beskrivas tillräckligt öppet och exakt. Kvalitetskriterier kan även införas under de obligatoriska krav som ställs på upphandlingen, och då behövs det ingen poängsättning. Vid upphandlingar som överskrider EU-tröskelvärdet måste man separat motivera om man använder det förmånligaste priset som det enda valkriteriet.

Jämförelsekriterierna ska alltid vara förknippade med föremålet för upphandlingen (inte med anbudsgivaren), och måste vara objektivt jämförbara. Kriterierna får exempelvis inte på ett osakligt sätt gynna lokala anbudsgivare eller ge den som upphandlar tjänsten obegränsad frihet att välja anbudsgivare. Jämförelsekriterierna ska ändå specificeras i tillräcklig grad för att anbuderna ska vara jämförbara. När anbudsförfrågan har undertecknats eller skickats är den bindande och offentlig.

Även vid upphandlingar som överskrider tröskelvärdena kan anbudsförfrågan skickas direkt till potentiella anbudsgivare (efter att annonsen publicerats i Hilma).

De inkomna anbuderna öppnas och behandlas av inköpsenheten efter att tidsfristen har löpt ut, och ett öppningsprotokoll uppgörs över detta. Försenade anbud ska också anges i öppningsprotokollet. Om ett anbud inkommer efter att öppningsprotokollet har uppgjorts måste

man uppgöra en bilaga till öppningsprotokollet där man konstaterar att ifrågavarande anbud inkommit för sent. Försenade anbud utesluts från tävlingen.

Anbudsgivare som inte uppfyller behörighetsvillkoren utesluts från anbudsförfarandet. Anbud som inte bemöter kraven i anbudsförfrågan förkastas. Förkastade och uteslutna anbud ska anges i upphandlingsbeslutet. Inkomna anbud behandlas jämligt och rättvist. Jämförelsen av anbuderna görs på basis av de kriterier som angetts i anbudsförfrågan.

3.3 Handlingars offentlighet

Vid uppgörandet av handlingar som hänför sig till upphandlingar ska man följa de allmänna stadgandena om handlingars offentlighet samt välfärdsområdets preciserade anvisningar om avgifter för handlingar och informationstjänster.

En anbudsförfrågan är offentlig när den har undertecknats. Anbuderna är offentliga för berörda parter när beslutsprotokollet har justerats och undertecknats. När avtalet har undertecknats tillämpar man offentlighetslagens bestämmelser om s.k. offentlighet för allmänheten på anbudshandlingar som hänför sig till upphandlingen och de utredningar som uppgjorts för behandlingen av anbuderna. Vid behandlingen av i synnerhet anbudshandlingar bör man ändå fästa särskild uppmärksamhet vid anbudsgivarnas affärshemligheter, och uppgifter som klassats som affärshemligheter överläts i princip inte vidare utan en noggrannare utredning.

4. Upphandlingsbeslut och offentlighet

Upphandlingsbeslutet är ett myndighetsbeslut som avses i lagen om välfärdsområden, genom vilket ett behörigt organ eller en behörig myndighet avgör om upphandlingen och bestämmer om dess verkställande. Beslutanderätten vid upphandlingar har separat fastställts i Österbottens välfärdsområdes upphandlingsbefogenheter.

Lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) reglerar upphandlingsbeslutets offentlighet (621/1999). Upphandlingsbeslutet är offentligt för berörda parter när beslutet är undertecknat eller på liknande sätt bestyrkts. Välfärdsområdesstyrelsen kan om den så önskar besluta att godkänna och granska protokollets upphandlingsparagraf vid sammanträdet.

Efter upphandlingsbeslutet har berörda anbudsgivare rätt till det material som uppstått vid behandlingen av upphandlingsärendet såsom en jämförelse av anbud och anbud av andra anbudsgivare, med undantag för affärshemligheter, för att de ska kunna bedöma behovet av ett eventuellt ändringssökande. Upphandlingsdokumenten offentliggörs i sin helhet, med undantag för affärshemligheter, när avtalet har tecknats.

Enligt riktlinjerna för principen om öppenhet inom välfärdsområdet offentliggörs upphandlingsbeslutet i välfärdsområdets allmänna datanät, med undantag för eventuella affärshemligheter.

4.1 Ändringssökande

Besvärсанvisningar ska alltid ges i samband med delgivningen av upphandlingsbeslut. Om ingen besvärсанvisning ges börjar besvärstiden inte löpa. I samband med EU-upphandlingar och i samband med alla upphandlingar som överskrider det nationella tröskelvärdet kan ändring sökas på två parallella sätt: genom en upphandlingsrättelse som tillställs inköpsenheten eller genom att söka om ändring hos marknadsdomstolen.

Upphandlingar som underskrider tröskelvärdet

I fråga om upphandlingar som underskrider det nationella tröskelvärdet kan man inte söka ändring genom besvär hos marknadsdomstolen, men sakägare kan yrka på upphandlingsrättelse. Den som fattat upphandlingsbeslutet kan på eget initiativ använda sig av en upphandlingsrättelse för att korrigera ett beslut om den upptäcker att beslutet grundat sig på ett fel.

I upphandlingar som underskrider tröskelvärdet kan man förutom upphandlingsrättelse använda sig av de besvärmöjligheter som fastställs i lagen om välfärdsområden (611/2021). När man prövar ett besvär på det sätt som avses i lagen om välfärdsområden kan man endast ta ställning till om man agerat lagstridigt eller felaktigt i samband med upphandlingsförfarandet (t.ex. jäv, överskridning av befogenhet), men i dylika fall tillämpas inte upphandlingslagen.

Upphandlingar som överskrider tröskelvärden

Upphandlingsrättelse

En sakägare kan yrka på upphandlingsrättelse inom 14 dagar från det att sakägaren fått upphandlingsbeslutet med anvisningar om upphandlingsrättelse för kännedom. Med skriftlig delgivning anses en part ha fått del av beslutet sju dagar efter att brevet sändes, om inte något annat visas. Med elektronisk delgivning anses en part ha fått del av beslutet på delgivningsdagen, om inte något annat visas. Besvärstiden börjar löpa dagen efter delgivningsdagen.

Välfärdsområdet kan på eget initiativ använda sig av upphandlingsrättelse för att korrigera ett beslut, om det upptäcker att beslutet grundat sig på ett fel. Felet ska korrigeras inom 90 dagar från det att beslutet har fattats, men en upphandlingsrättelse kan göras även i ett upphandlingsbeslut som vunnit laga kraft. En upphandlingsrättelse kan emellertid inte göras om upphandlingsavtalet har undertecknats.

Besvär hos marknadsdomstolen

Besväret ska anföras skriftligen inom 14 dagar efter det att en kandidat eller anbudsgivare har fått del av upphandlingsbeslutet jämte besvärсанvisning. Besvärstiden börjar löpa dagen efter delgivningsdagen. Den som söker om ändring i ett upphandlingsbeslut ska skriftligen meddela välfärdsområdet om att ärendet har anhängiggjorts hos marknadsdomstolen. Besvärсанvisningen ska inrymma inköpsenhetens kontaktuppgifter.

5. Upphandlingsavtal

Ett upphandlingsavtal kan ingås när beslutet vunnit laga kraft. Avtalet undertecknas i enlighet med upphandlingsbefogenheterna. Upphandlingshandlingarna dokumenteras och förvaras i enlighet med välfärdsområdets plan om informationsstyrning.

I Österbottens välfärdsområdes anvisning för avtalshantering (välfärdsområdesstyrelsen 19.2.2024 § 42) beskrivs hanteringen av avtalens livscykel samt alla uppgifter som är förknippade med beredningen, godkännandet och verkställandet av avtal.